

НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ФИЗИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТА В СТОЛИЧНА ОБЩИНА (2022 -2032 год.)

ВЪВЕДЕНИЕ

Тази стратегия е основополагащ документ на Столична община за ролята, мястото и социалните функции на физическото възпитание и спорта на територията на гр. София. Тя отразява необходимостта от разширяване на обхвата и съгласуваните действия между различните институции в системата за физическо възпитание и спорт у нас като задължителен компонент на политическите, икономическите и социалните промени в обществото.

В стратегията са изложени основните принципни подходи и теоретически постановки, определящи главната стратегическа цел и основните насоки на системата за физическо възпитание и спорт в СО, основните принципи, върху които тя се изгражда, обхвата на системата с основните й структури и дейности, нейната организация и управление, както и критериите за ефективността на системата в новите социално-икономически условия.

Стратегията отразява приоритетите и целите, залегнали в Конституцията на Република България, Закона за физическото възпитание и спорта, Програмата на правителството за Европейското развитие на Република България, както и приоритетите на Европейския съюз за спорта, Международната харта за физическо възпитание и спорт на ЮНЕСКО, Олимпийската харта на МОК, „Бялата книга“ за спорт, които разкриват фундаменталната роля на физическото възпитание и спорта за жизнения просперитет на обществото.

СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА СИСТЕМАТА

Основна визия на физическото възпитание и спорта

Развитието на съвременното общество се характеризира с ярко изразена настъпателна стратегия за овладяване на природата и стремеж към „минимизиране“ на физическите усилия на хората, за сметка на тяхното умствено и духовно обогатяване.

Научните изследвания през последните години доказаха, че един от най-негативните продукти на научно-техническия прогрес е намалената двигателна активност (хиподинамията), която постепенно се превръща в бич за съвременното цивилизовано общество. Така например ходенето на човека като основен компонент на двигателната му активност е намаляло през последните 20 – 30 години близо 3 пъти. Така се стига до големия парадокс на нашето време – човешката популация е „пренатоварена“ с хронично обездвижване. Това води до силно изразена психо-физическа дисхармония в биосоциалната природа на човека, която в съчетание с употребата на алкохол, тютюнопушенето, както и с някои екологични и стресови фактори на средата са в основата на най-разпространените болести на цивилизацията – сърдечносъдовите и раковите заболявания, хипертонията, психическите разстройства, пораженията върху опорно-двигателния апарат и много други.

За решаването на този глобален за човечеството проблем е необходима качествена преоценка на исторически формиралите се представи за начина на живот като социологическо понятие и координираните усилия на цялото общество.

Целеви изследвания на ЮНЕСКО и други научни институти доказаха, че един от най-мощните фактори за борба с възникналите проблеми е широкото навлизане на физическите упражнения и спорта в бита на хората като основни компоненти на съвременния модел за здравословен начин на живот в най-

широкия смисъл на това понятие, т.е. като състояние на пълно физическо, психическо и социално благополучие, а не само като липса на болестно състояние.

Следователно една от основните социални визии на физическото възпитание и спорта в съвременното общество е тяхната биоадапционна и психорегулативна роля, която осигурява на индивида необходимата му степен на двигателна активност за пълноценна изява във всички сфери на живота.

Ето защо изграждането на една съвременна, научнообоснована система за физическо възпитание и спорт е приоритетно направление на държавната политика в тази сфера на човешката дейност.

ЦЕЛ И ОСНОВНИ ЗАДАЧИ

Главната стратегическа цел на системата е утвърждаването на физическото възпитание, спорта и социалния туризъм като средство за подобряване на здравето и физическата годност на населението, максимално разширяване дела на обхванатите в организирания спорт за всички от разнообразни социални групи, както и издигане на спортния престиж на нацията на световно равнище.

Главната стратегическа цел обхваща две подцели:

- модернизация на спортната инфраструктура, която да задоволява потребностите на населението от системни занимания с физически упражнения и спорт, както и да осигурява условия за подготовка и постигане на високи спортни резултати;
- усъвършенстване на системата за физическо възпитание и спорт в съответствие с водещите европейски практики с оглед насърчаване на

физическото възпитание на гражданите и стимулиране на спорта за високи постижения.

Основни принципи

Реализирането на главната стратегическа цел и основните дейности на системата е органически обвързано с програмите за културно, образователно, социално и здравно развитие. Това определя и основните принципи за нейното изграждане и функциониране в новите социално-икономически условия:

- комплексно обвързване на физическото възпитание и спорта със здравеопазването, образователните, научните и културните институции в единна функционална система за увеличаване на нейното балансирано въздействие върху всички слоеве от населението;
- обединяване на общественото и държавното начало за създаване на необходимата нормативна основа, както и на съответните условия за стимулиране на общностите и на отделната личност за системни занимания с физически упражнения, спорт и туризъм;
- целесъобразно разпределение на основните и спомагателните функции и отговорности на държавните органи, обществените организации, стопанските обединения, спортните съюзи и федерации за внедряване на физическото възпитание и спорта в бита на гражданите;
- популяризиране и внедряване на европейската ценностна система за социалната значимост на физическото възпитание и спорта за хуманизиране на съвременното общество и тяхната конструктивна роля в международните отношения за борба срещу политическата, расовата, религиозната и другите форми на дискриминация.

ОБХВАТ НА СИСТЕМАТА И ОСНОВНИ ДЕЙНОСТИ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ

Физическо възпитание и спорт в свободното време

Заниманията с физически упражнения, спорт и туризъм в свободното време са приоритетно направление от държавната политика за повишаване на физическата годност на хората, снемане на психическото напрежение и утвърждаване на здравословен начин на живот.

За насърчаване и повишаване ефективността на тази дейност в близките 10 години е необходимо усилията на местните органи на властта и обществените спортни организации да бъдат насочени в няколко основни направления:

- модернизиране и обновяване на съществуващата материална база и изграждане на нови спортни обекти като неразделна част от социалната политика на местно ниво, на регионално и национално равнище;
- добра координация и взаимодействие между съответните институции за извършването на активна пропагандна дейност чрез средствата за масова информация при планирането и провеждането на различни спортни прояви;
- проучване на интересите и възможностите на различните социални групи и слоеве от населението за достъпни и предпочитани от тях занимания с физически упражнения и спорт;
- създаване на условия и морални стимули за доброволческата дейност при организиране и провеждане на масови спортни прояви, занимания във фитнес центрове и други форми на спортуване;
- ведомствата и спортните организации, които стопанисват или ползват държавни или общински спортни обекти, да създават съответната организация и методическа помощ за пълноценното им ползване от гражданите;

- работодателите да създават условия и подходящ социален климат за спортуване и активен отдих на работниците и служителите
- осигуряване на улеснен публичен достъп до подробна актуална информация за възможността за свободно ползване на спортните съоръжения от граждани.

Организиран спорт за всички

Физическо възпитание и спорт за учаци

Световната практика през последните години убедително доказва, че тази подсистема заема централно място в съвременните системи за физическо възпитание и спорт. Нейната водеща роля се определя от широкия обхват на занимаващите се, най-благоприятната възраст за формиращото въздействие на физическите упражнения и спорта и комплексните условия за провеждането на ефективен учебно-възпитателен и тренировъчен процес. Това извежда на преден план следните приоритетни задачи:

- оптимизиране на двигателния режим в предучилищните детски заведения като неразделна част от интелектуалното и емоционалното развитие и възпитание на децата със средствата и формите на богатата и емоционално наситена програма от физически упражнения и игри;
- актуализиране на учебните програми, като се отчита здравният статус на учениците, тяхната физическа годност, интереси и предпочитания към даден спорт и дисциплина;
- увеличаване на минималните диференцирани размери на паричните средства за физическо възпитание и спорт на учениците и студентите, които се осигуряват от държавния бюджет и от бюджетите на общините, като бъде

включен критерий, който отразява участието и класирането на училището в Ученическите игри;

- внасяне на промени в организацията и съдържанието на извънкласната и извънучилищната тренировъчна и състезателна дейност като изключително важен фактор за привличане и селектиране на двигателно надарени деца за детско-юношеския спорт, за пълноценно използване на свободното време и като ефективно средство срещу наркоманията, детската престъпност, насилието и други социални деформации;
- да се разшири обхватът от организационни форми за спортуване в извънкласните и извънучилищните звена на спортно обучение и в училищните спортни секции и клубове, като се осигурява тяхното финансиране;
- провеждане на кампании в училищата със спортисти и известни деятели в областта на спорта за насърчаване на учащите се да се занимават със спорт;
- взаимодействието между родителски настоятелства към училищата и спортните клубове за организиране на спортни прояви и популяризиране на спорта сред учащите;
- организиране на спортни прояви по време на училищните ваканции;
- придобиване на статут на спортна инфраструктура на училищната спортна база и откритите спортни площадки;
- да бъде възстановен Националният спортен календар на извънучилищните звена, занимаващи се със спорт;
- създаване на общински спортни структури, отговарящи за развитието на масовия спорт, ползвайки опита на УСШ.

Проблемът за физическото възпитание и спорта във висшите училища трябва да намери своето трайно и принципно решаване като съставна част от преустройството на образователната система у нас.

За целта е необходимо:

- заниманията по физическо възпитание и спорт и резултатите от тях да бъдат включени в системата на т. нар. „академичен кредит“, който се формира от задължителни, факултативни или свободно избираеми предмети и форми на обучение;
- да се създадат необходимите организационни, материално-технически и кадрови предпоставки за издигане равнището на спортното майсторство във висшите учебни заведения по модела на елитния студентски спорт в страните с развита пазарна икономика;
- ясно разграничаване на задължителната спортна подготовка на студентите (учебните часове по спорт по Закона за висшето образование) и състезателния студентски спорт на регионално и национално ниво (представяне на университетите от отборите им, съставлявани от най-добрите спортисти в различните дисциплини);
- въвеждане на пълни и частични стипендии за най-изявените спортисти във висшите училища;
- да се създадат условия за насърчаване активността на студентите за участие в масовия студентски спорт чрез организиране на масови студентски прояви, конференции и разглеждане на проблемите на студентския спорт на всички нива;
- усъвършенстване на механизма за финансиране на спортната дейност във висшите училища.

Физическо възпитание и спорт за хора с увреждания

Тази подсистема е с нарастващи социални функции. В страните от Европейския съюз тя се характеризира с широк диапазон от специализирани средства, способности и форми за осигуряване на една ефективна коригираща и

поддържаща рехабилитация, активен отдих, осмисляне на свободното време и пълноценна реализация в обществения живот:

- създаване на подходящ социален климат и достъпни условия за приобщаване на тези групи хора към активен и диференциран двигателен режим;
- разработване на специализирани тренировъчни програми и методически указания за прилагането им в домашни условия, в училищата, почивните станции, лагери и лечебни заведения;
- производство на подходяща екипировка, уреди и съоръжения за провеждане на спортни занимания за хора с увреждания;
- осигуряване на възможности за системна подготовка и участие в състезания от вътрешния и международния календар за лица с увреждания;
- осигуряване на необходимите условия за пълноценно участие на учащите се с увреждания в класните и извънкласните форми на занимания със спорт;
- въвеждане на прием за изявени спортисти с увреждания в спортни училища и спортни паралелки.

Като се има предвид, че хора с увреждания се срещат в целия възрастов и социален диапазон, грижата за техния двигателен режим и физическа дееспособност изисква много добра координация между ММС, МЗ, МОН, МТСП, МОСВ, МЗХ, спортните организации, преди всичко профилираните спортни федерации.

Спорт за високи постижения

Мястото на спорта за високи постижения в системата за физическо възпитание и спорт се определя от нарастващото значение на престижните, интегративните и възпитателните функции на елитния спорт.

Високото равнище на спорта и изключителната конкуренция в световен мащаб изискват адекватна система за подготовка, съобразена с най-новите постижения на науката и техническия прогрес.

За изпълнението на тази стратегическа задача е необходимо усилията на държавата и обществото да се насочат в две основни направления – детско-юношеския и елитния спорт.

Детско-юношески спорт (ДЮС)

Оптимизирането на тази подсистема за високо спортно майсторство трябва да се извършва върху принципа на интензивното, а не на екстензивното развитие, т.е. високи изисквания към качествените показатели и значително редуциране на количествените показатели.

Оттук произтичат няколко принципни задачи:

- да се извършат целесъобразни промени в структурата и организацията на ДЮС, като се редуцират в разумни граници формите на обучение, тренировка и състезания;
- Българската спортна федерация да оказва организационна и методическа помощ за създаването на детски спортни школи като обособени структури към спортните клубове за първична селекция и обучение на талантливи деца;
- Министерството на спорта да разработи нормативна уредба за приоритетно финансиране на ДЮС с целеви средства от държавата и общините за стипендии и осигуряване на тренировъчния процес на най-изявените спортисти от резерва;
- утвърждаване на спортните училища като институции за подготовка на перспективни състезатели за националните и олимпийските отбори на Република България;
- в СУ под ръководството на ММС да се създадат необходимите битови, технологични и организационни предпоставки за провеждането на

високоэффективен тренировъчен и възпитателен процес на интернатен и полуинтернатен принцип;

- стратегическо направление в системата на ДЮС трябва да бъде качеството на приема в СУ; той трябва да се извършва чрез широка пропагандна и разяснителна дейност от страна на ММС, БСФ, спортните клубове по места;
- тестовите програми за прием и обучение в СУ да бъдат актуализирани така, че приетите ученици да притежават необходимия двигателен капацитет за провеждане на тренировъчна и състезателна дейност, адекватна на високите изисквания на елитния спорт;
- създаване на научнообосновани методики и програми за проследяване на динамиката в развитието на специфичните за съответния спорт фактори на спортните постижения в различните периоди на тренировъчния процес;
- ранно откриване и насочване на деца с изяви спортни способности към правилна методическа и тренировъчна подготовка.

ОСИГУРЯВАНЕ НА СИСТЕМАТА

За ефективното функциониране на системата за физическо възпитание и спорт е необходимо да се извършат сериозни промени в системата на нейното осигуряване.

Спортна база

Планирането, изграждането и последващият контрол в развитието на националната спортна инфраструктура трябва да бъдат съобразени с действащото законодателство, както и с водещия опит на страните от Европейския съюз. Нейното оптимизиране е свързано с изграждането на единен национален стандарт за спортните обекти и съоръжения (СОС), тяхната реконструкция, модернизация и ефективна експлоатация. За целта е

необходимо да се изготви концепция за развитие и управление на спортната инфраструктура, която да включва и:

- регистрационен режим с последващ контрол и условия за управление на спортните комплекси, обекти и съоръжения;
- категоризиране на спортните обекти и съоръжения според: собственост, значението, географското разположение, капацитета и съобразно критериите на Европейския съюз.

Финансиране на системата

Финансирането на системата за физическо възпитание и спорт след влизането на България в Европейския съюз налага спазването на принципи и условия на публично финансиране, в основата на което е залегнал т.нар. програмно-проектен подход. Той предполага ясно ориентиране по веригата: обществени потребности – правилно целеполагане – ефективна дейност – очакван краен резултат. Това финансиране следва да се базира върху типови проекти и договори по годишни програми на СО.

Дългосрочна цел до 2030 г. е публичните разходи за физическо възпитание и спорт да бъдат увеличавани системно до достигане на 0,5 % от БВП.

В сегашния период на пазарно преобразуване е задължително да се преосмисли инвестиционната политика и да се определят приоритетите за финансиране на отделните предметни области на системата за физическо възпитание и спорт, като се постигне разумен баланс между държавното и частното финансиране, както следва:

от общинския бюджет:

- за изграждане на нова и поддържане на съществуващата спортна база;
- за подпомагане дейността на спортните клубове в зависимост от тяхната категория;

- за финансиране на дейности, насочени към подобряване на здравето и физическата дееспособност на населението;

от реалния сектор – чрез реклама и спонсорство за подпомагане на националните и местните спортни организации; тази активност на частните субекти се насърчава от СО чрез създаване на необходимите нормативни условия и предпоставки;

от собствени приходи на сдруженията – доброволните вноски на членовете, приходите от спортни състезания, трансферът на спортисти, спортни услуги, телевизионни права и други разрешени от закона дейности.

Финансовото осигуряване на системата за физическо възпитание и спорт предполага активно партньорство между всички държавни, обществени, частни и спортни организации в следните конкретни действия:

- законови промени, гарантиращи диференцирани минимални размери от средствата за спорт на всеки гражданин;
- контрол над целесъобразното изразходване на средствата;
- финансово насърчаване на спортните клубове, които работят за развитието на спорта.
- актуализиране на нормативната уредба с оглед насърчаване на инвестициите в спорта, включително по линия на публично-частното партньорство;
- създаване на условия за усвояване на средствата от ЕС за изграждане и реновиране на спортната инфраструктура, а също и за други спортни дейности.

Проф. Свилен Нейков